

NARZEKAĆ (468) *vb impf*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 4 r., w drugim 1 r. błędne znakowanie), e pochylone (w tym 1 r. błędne znakowanie).

*inf narzekać (62). ◇ praes 1 sg narzekâm (13). ◇ 2 sg narzekâsz (8). ◇ 3 sg narzekâ (107). ◇ 1 pl narzekâmy (12). ◇ 2 pl narzekâcie (5). ◇ 3 pl narzekają (35). ◇ praet 1 sg f -m narzekała (1). ◇ 3 sg m narzekâl (48). f narzekała (21). ◇ 1 pl m pers narzekaliśmy (1). ◇ 3 pl m pers narzekali (21). subst narzekały (2). ◇ fut 1 sg f będę narzekała (1). ◇ 3 sg m będzie narzekâl (3). n będzie narzekać (1). ◇ 1 pl m pers będziemy narzekać (1) *RejJóz*, będziemy narzekać (1) *RejZwierc*. ◇ 2 pl będziecie narzekać (4). ◇ 3 pl m pers będą narzekać (21), narzekać będą (4), będą narzekali (1); narzekać będą *SkarKaz* (1); będą narzekać : narzekać będą *RejAp* (8:1), *RejPos* (4:1), *WujNT* (3:1); będą narzekać : będą narzekali *RejWiz* (1:1). subst będą narzekać : narzekać będą *BudBib* (2:1). ◇ imp 2 sg narzekâj (8). ◇ 3 sg niechâj narzekâ (1). ◇ 1 pl narzekâjmy (1). ◇ 2 pl narzekâjcie (3). ◇ con 2 sg m byś narzekâl (1). ◇ 3 sg m by narzekâl (2). f by narzekała (1). ◇ 1 pl m pers byśmy narzekali (3). ◇ con praet 3 sg m by był narzekâl (1). ◇ part praes act narzekając (69), narzekający (1); -ąc : -ęcy *OpecŻyw* (7:1). ◇ part praet act narzekâwszy (1) *KochPs*.*

Sł stp, Cn brak, Linde XVII w.

1. *Mówić z niezadowoleniem o czym; skarżyć się, rozpaczać; plangere Mącz, Vulg, Cn; deplorare, eiulare, lamentari Mącz, Cn; flere, ululare Vulg, Cn; plorare HistAl, Vulg; quiritare Mącz, Calep; lugere Mącz, Vulg; conqueri Calep, Cn; queritari Mącz; contristari PolAnt; queri Modrz; commisereri, deplangere, eiulitare Cn (465) : Oracz [...] Vżrzawfzy áno wołow niemáfz: Dopiero práwie iâł plákác Włofy tãrgâiãc nãrzekác. *BierEz* G4v, P2v; *OpecŻyw* 132, 151, 157; Lud żydowłki po zborzeniu Ierulálem będąc w więzieniu Babilonfłkim nãrzekã y grozi przed fię pomfłtã *RejPs* 203v, 58v, 149; *RejRozpr* F4v; Cołz to żã dzyw [...] iż kto w nędzÿ nerzeka [!] *RejJóz* C5v; A cołz łobie pomożemy iż będziemy narzekać *RejJóz* M2v, C5, G7, M4, O3v; *RejKup* f5v, g2, V, x6v, ee5v; kiedy by był ten Plátynã nãlzych dziłiefyfzych tzałow dotzekał/ izali by iefłtze więcey był nienãrzekâl? *KrowObr* 38; Pãtrżze w nocy iednemu áno fkrzynię łupią/ A drugie też odárto co iezdzili s kupią. Tu oni fwowolnicy iáko wilcy tyiã/ A oni niebożãtkã nãrzekáiąc wyiã. *RejWiz* 140, 12; *RejFig* Cc8, Dd7; Bo gdy fie złe pocżyna/ przez pãłce pãtrżamy/ Aż niewolã przypãdnie/ toż więc nãrzekamy. *RejZwierz* 39v, 42, 107; *BibRadz Sap* 11/13; [szlachta mazowiecka upiekli piekarkę i Kliczowskã] piekły fie okołõ onego ognia iáko pieczenie/ nã cztherzy godziny niżli pomárłÿ/ biegáiąc okołõ łłupã/ nãrzekáiąc/ kãłáiąc zęboma iedna drugã. *BielKron* 419v, 16, 16v, 39v *margin*, 103v, 106v (10); Plango, Nãrzekam/ Lámentuyę/ Też biyę/ tłukę. *Mącz* 302d; Deploro, Opłákawam/ Nãrzekam/ Oskarżam fie. *Mącz* 306a; Queritor, Vftãwicznie fie skãrżę/ Styłkuyę/ Nãrzekam/ lámentuyę. *Mącz* 340b, 101a, 183b, 199b, 343a; Bog dobrze wſzytko czyni/ próżno tu nãrzekác/ Bo czegoſmy nie godni/ przeczże tego czekác? *Prot* Bv; *RejAp* Eev; *RejPos* 71, 81, 217v, 265v, 309, 322 [2 r.]; *HistLan* Bv; Słuchayże tãm iefłli co nãrzekâl [Tobiasz]/ álbo iefłli był nãzbyth trofłkliwy w oney fłepocie fwoiey. *RejZwierc* 198v, 189 [2 r.] 232v, 248, 248v; *BudBib* 4. *Esdr* 16/34 [3 r.], 1. *Mach* 1/28; Iuż więcey nie nãrzekay/ áni fráfuy głowy/ Oto twoy fłyn iefłt żywy *HistHel* B3, B2v; *SkarJedn* 390; Czemu chodzãc nãrzekam/ Nieprzyiãciol fye lękam? *KochPs* 64; *SkarŻyw* 501; Wfłzytcy [potomkowie Adama] fłzi do Piekłã tego*

Y przez kielká lat tylięcy Nárzekáli w tey ciemnicy. *MWilkHist* F2v; *KochFr* 13, 34; *KlonŻal* B2; *WisznTr* 9; *ZawJeft* 30; Quirito – Narzekam, opomocz profzę skwierczę. *Calep* [890]a; *GórnTroas* 47; BIedna łtárości/ wzyfycy cię żądamy/ A kiedy przydziefz/ to zaś nárzekamy. *KochFrag* 39 [*idem KochFr* 34], 24; *WujNT Matth* 24/30, *Luc* 7/32; *WysKaz* 11; *PowodPr* 86; *KlonWor* **2v.

narzekać czego (1): Połpolity lud [*Trojanie*] narzekał wpadku wielkiego z máley przyczyny. *BielKron* 57v.

narzekać z czego (1): Nędzneż tho łą miałtá kthorym służyli dziatki twoie [*Jeruzalem*]/ [...] Abowiem iáko fię rádowało z wpadku y z zginienia twego/ thák zaś będzie narzekać z łpułtofszenia łwego. *BibRadz Bar* 4/32[33].

narzekać k komu (1): A będę wftawicznie miał nápieczy pámięć iego [*Pana Boga*] narzekaiąc kniemu wmyłach łwoich ábowiem iuz łą zemdlály powieki moje dla zmorzenia *RejPs* 112v.

narzekać przeciwko czemu (1): Przeciwno fáłecznemu ięzykowi prorok nárzeka/ profi páná áby łie iemu mnożyć a rozłłzerzác dopułćić nieraczył. *RejPs* 11.

narzekać na kogo, na co (178): *BierEz* I3, K3, Lv, Rv, S3v; *RejŁas w*, 33; *RejPs* 30v, 50v, 78, 79, 81 [2 r.] (12); *RejRozpr* Dv, K2; *RejJóz* C3v, C8, H5v, H8v; Mnify łie teras Liekaia Chodzą pokącie łtękaia. Narzekaią na nedzni łwiat Iż ieft łrołły łnac nizły kat. *RejKup* c8, e6, f4v, G, m3, m3v (8); *BielKom* D5, D8; *GliczKsiqz* E6, I3v; *KrowObr* 38 marg, 73v, C2v, Tt2v; A ták prożno nárzekać ná łzczęćcie ná Bogá/ Z náłzey włálney przypada przyczyny tá trwogá. *RejWiz* 141, 62 [2 r.], 140v, 141, 144, 162 (10); *Leop Iudic* 14/16, *Ier* 9 arg; *OrzList* d3; *KochZuz* A3; *RejFig* Bb4, Dd, Eev; *RejZwierz* 13, 46, 103, 124v; *BibRadz Ex* 5/21, *Is* 1 arg, *Ez* 30 arg; Co dzyáłalz Helia? Rzekł/ nárzekam ná lud Izráelłki dla ciebie Pánie/ bowiem ołtarze twoie pokázili *BielKron* 85; [*Henryk Brunszwicki*] Thymi czály przy małżonce chował dziewczkę ná łwą łtronę/ o kthorey gdy łie żoná dowiedziáł/ nárzekáł nań *BielKron* 222; ZEmomyłlaw [...] nárzekał ná łwą żonę niepłodną: ábowiem vrodziłá mu łyná nie rychło y tho łlepego. *BielKron* 343, 31v, 59, 107, 180, 202v (14); *Damnare tempora infelicitatis*, Nárzekać ná niepogodę/ ná niełzczęćcie. *Mqcz* 77o; Bo náłz Kátholik łáie ludziem rożney wiáry/ Ci záłię nárzekaią ná Rzymłkie przywáry. *Prot* D, C3, D, D3v; *LeovPrzep* H4; *RejAp* 48v, 135; *GórnDworz* Z4v; *RejPos* 71, 81, 153v, 190v, 194 (18); *BiałKat* 236, 326; *BielSat* C2; *HistLan* A3v, Dv, Ev, E3v; miły brácie/ [...] wzythki przypadki łwym porzádkiem iuz áż do łkończenia łwiátá ták łie toczyć mułz/ á tybył thylko miał nárzekać ná przyrodzenie łwoie? *RejZwierc* 172, [28³]v, 69, 156, 158v, [193] (8); *BielSpr* b3v; *MycPrz* I [A3], II A3v, C2v; Mam ná łię Páná łáłkáwęgo/ nágradza mi pracą moię ták iáko ná mię náleży. [...] nie mam o co nań nárzekać *Strum* R; *BiałKaz* B3, Lv; Bo zániechawłzy tego á niełkarawłzy/ prożno ná łkázone á złe niektorych obyćzáie nárzekamy. *ModrzBaz* 53v; *SkarJedn* 388; *Oczko* 12, 13v; O niewłtydliwi bluzniercy Zwingliani/ [...] Iako mam ná was nárzekać y nád wámi/ iáko Bogu vmárłemi/ płákác? *SkarŻyw* 168, 108, 152, 183, [237], 293 (10); *CzechEp* 357, 410; Lecz ia niewięm przęc ná tę łmierć ták nárzekamy/ Gdyż iednáł nic ná łziemi wieczného nie znamy *KochPieś* 77; *BielRozm* 10; *GórnRozm* E4v; *ZawJeft* 48; Princeps niebosczyk Krol nate burzce narzekał y teraz trzeba opatrzyc aby potym ziazdy y Seimy spokoine przed nimi bywały. *ActReg* 70, 171, 172; *LatHar* 250, 511; *WujNT Luc* 10 arg, *Iac* 5/1; Nárzeka iefczę [*św, Chryzostom*] ná wrzędy práwne/ iż ták połpolicie (á czáłem w kołściołách) dopułzczáią

przysięgąc/ ná księgi Ewángeliey s. *PowodPr* 48, 42, 48 [2 r.], 65; *CiekPotr* 63; *CzahTr* B, L2v; *SkarKazSej* 659b, 667b, 695a; *KlonWor* 61; *SzarcRyt* Dv. Cf »narzekać (sam(że)) na się«.

narzekać o co (13): *RejJóz* C6, N2v; A gdy przyszedł lud pośpolity nárzekác o taką zágubę á morderftwo ogniowe/ [*Neron*] záprał by to on kazał vczynić *BielKron* 145, 180, 306v; *RejAp* 152v; á o coż nárzekác małz? á próżno gniewác á fráłowác małz Pána swego *RejPos* Ooo4v; *BiałKat* 326; *Strum* R; *ModrzBaz* 32v; *PaprUp* F4, G4v; *ActReg* 169.

narzekać nad kim, nad czym (16): Nád gorámi imę fie płákać y lámentowác/ y nád flicznemi rzeczámi pulfczey nárzekác [*et super speciosa deserti planctum*]: bo zápalone íą *Leop Ier* 9/10; Narzekay nád vmárłym iż iest pozbáwion swiátłóci/ nie mniey teź záłuy y ízalonego iż ítrácił rozum. *BibRadz Eccli* 22/10; *RejAp* BB4v, 7v, 20, 151 [2 r.]; *RejPos* Ooo3v; *RejZwierc* 195; *SkarJedn* 335; *SkarŻyw* 168; *CzechEp* 50; *LatHar* 724; Oto idzie z obłokámi/ y vyźrzy go wśelkie oko/ y ci ktorzy go zbodli/ y nárzekác będą nád nim wśytkie pokolenia źiemie [*et plangent se super eum omnes tribus terrae*] *WujNT Apoc* 1/7, *Apoc* 18/9, 11.

narzekać przed kim (3): *RejFig* Bb2v, Eev; Muźe iefce wfpomniec omowe Krola Kazimierza ktori na zalobe Ritwianłkiego powiedział ze fie to nie ziego przitziny zatzinalo oco oni przed nim narzekali. *PaprUp* G4v.

narzekać o czym (1): próżno mamy Pána Bogá chwalić wymyśły ludzkiemi. Iáko y Izáiafz ízyroko o thym w ołoby Páńłkiey nárzeka *RejPos* 139v.

narzekać za czym (1): Acz íą będącz wždy człowiekiem/ wždy rozumnem ítworzeniem Tym fie cieľzę iż narzekam/ za mem ízczęfcia zborzeniem *RejJóz* C5v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: iż(e) (35), że (4), zaimek względny (2), iżeby (1)] (42): *OpecŻyw* 177v; *WróbŻółt* R2; *RejPs* 108; *RejJóz* G7, K4v, P3; *RejKup* c6, c8, Fv, g4v, I (8); Ano páni nárzeka iż v drugich wida/ Záwždy pánná vbráńłza niźli v niey bywa. *RejWiz* 57v; Názáiutrz chłop nárzeka co go bolą boki *RejWiz* 66v, 144; *RejFig* Bb2v; Bległá zá nim niewiáltá vboga wołáiac/ Izeby iey prześłuchał krzywdy/ nárzekáiac, *RejZwierc* 3v; paniętá bárzo nárzekáia/ Ize w woýfce żadnego winá iuź nie máia. *RejZwierc* 32v; *RejAp* BB7, 84, 127, 152v; *RejPos* 194, 280, 309v [2 r.]; *BiałKat* 113v; *RejZwierc* 156, 157v, 189v, 235; *SkarŻyw* 108, 180, 334, 496; O Busk owdzie kłopotu sieła, Szlachta narzeka, ze im nasádowne Starostwo, dano nie osiadłego Starostę Pana Sendomirskiego *ActReg* 131; *KochFrag* 17; *PowodPr* 48; *SkarKaz* 5b; *CzahTr* L2v.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikami: mowiac (27), (to) mowić (a. rzecz) (6), tak(o) (4), w te słowa, słowy] (85): A gdy go począł lew drápác/ Ieleń táko íał nárzekác. O rogi toście mię zdrádziły/ Choćiaście v mnie w wadze były *BierEz* Kv, C4v, Ev, K3, L2, L4, Rv, S3v; [*Maryja*] z wielkim placzem nárzekaiątz rzekła. Ach moy miły íynu *OpecŻyw* 110v, 28v, 110v, 111v, 134, 176; chory pocźnie wielmi ítyfkowác/ ij w łobie wętpićz/ nárzekaiątz: Ach toć mi cieľzko a medłem. *ForCnR* D3; *BielŻyw* 55; *RejRozpr* Dv; *RejKup* p2; *HistAl* F4v; *LubPs* hhv; *KrowObr* 38, 73v; A każdy węc nárzeka/ o by był Bog niechciał/ Nigdyby ten przypadek pewnie fie był nie sítał. *RejWiz* 141, 13, 81v, 83, 107v; *Leop Iudic* 14/16; *KochZuz* A3; *RejFig* Aa8v, Bb4v, Dd; *RejZwierc* 13, 122; *BibRadz Ex* 5/21; Nárzekáli Zydownie mowiac: zginęłá nádzyeia náłzá/ iuź nie powśtaniem. *BielKron* 96, 3v, 39v, 147v, 238, 306v, 354, 361; *RejAp* 151v; *GórnDworz* T2v; *HistRzym* 45; *RejPos* 6, 85v, 139v,

153v, 190v (10); *HistLan* A3v, E3v; *Strum* K4v; *BiałKaz* B3; *SkarJedn* 388; począł pierwey ná wfzytki mnichy nárzekác: boday bych was był nigdy nieznał *SkarŻyw* 183. 152, 224, [237] [2 r.], 572; *KochFrag* 24; *PowodPr* 65.

~ *W didaskaliach* (16): (*did*) Iakob żałościwie narzeka (-) [...] Ach moy Boże tocies mię/ pokarał nędznego Ze łnadz w płaczu dokonam/ żywota swoiego *RejJóz* B5v, By, B4v, C8, I5v, K2v, N2; (*did*) Xiąże vizrzawły ten froyg Saud [*lege*: sąd] leknałfły fię y nárzeka (-) Ach/ Nieftotyż tocz mie tełno *RejKup* y5v, e6, f4v, G, g3, h2v, p2, f7; (*did*) Młodość nárzeka. (-) O mizerny łpofobye ludzkiego narodu/ To rozmáicie trapisz nas niewinne z młodu *BielKom* E4. ~

W połączeniach szeregowych (19): *RejJóz* H2; [*starość*] Kálfzle łtęka nárzeka zgárbiwfzy fię chodzi *BielKom* Ev; *RejWiz* 15; vtráciwfzy ołtátek tego/ czegoć Sąsiad niewziął/ płącząc y nárzékáiąc/ y Bogá nákoniec przeklináiąc/ do domu z Seymu nágo iedźielz. *OrzQuin* B4; *RejAp* 40, 151v [2 r.]; ieden gdy widzi człowieká bogátego/ á w bogáctwie łwym y w onym gołpodárftwie łwym rozłzyrzonego/ nárzeka/ lámentuie/ fráłuie fię vftáwicznie/ czemu fię też ták nie dzyeie v niego *RejPos* 280, 6, 85, 115, 244, 277 (8); iż iuz łtráłzne głofy idą ludzi niewinnych pod niebo/ thoż dopirko wołamy/ toż dopirko narzekamy/ toż go dopirko winuiemy iż Pan niemiłoierny iest *RejZwierc* 261, 152v, 179; *SkarŻyw* 152.

W przeciwstawieniach: »narzekać ... weselić się (2), milczeć, radować się, śmiać się, używać radości, rozkoszy« (7): *BibRadz Bar* 4/32[34]; Sálomon the táiemnicę Páńlką wypifał/ iáko ci będą ná ten czás nárzekác/ á ci záfię wierni iáko máią vżywác rádości fwoich. *RejAp* 86v; Záprawdę záprawdę powiádam wam/ y wy będyecie płákác y nárzekác/ á w then czás łwiát fię będye wefelił [*quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit Vulg Ioann* 16/20]. *RejPos* 125v [*idem WujNT Ioann* 16/20]; *RejZwierc* 270v; (*did*) Iezus. (-) Milcz nie nárzekay Szátánie Krzywdác fię żadna nieftánie. *MWilcHist* F, Biádá wam ktorzy fię teraz śmieiecie: bo będyecie nárzekác y płákác [*Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis!*]. *WujNT Luc* 6/25, *Ioann* 16/20.

W porównaniach (6): Niegdy iedná miłóšnicá/ Złupiwfzy łwego pánicá: Záłowáłá gdy od niey iał/ [...] A gdy ciężko nárzekałá/ Iákoby łyná pogrzebáłá: Towarzyłzki [...] iá ciężyły. *BierEz* O3v; *RejAp* 135; Abo iż fię też powietzre [!] iákíe ábo inłze przygody okázá łwiátá tego/ tho dopirko exaudi exaudi wołamy á nárzekamy nań iákoby ná winnego/ á iáko ná iákíego okrutnego *RejPos* 252, 244; *BiałKat* 236; Nárzekay iáko Dziewicá (Betthulá) worem przepáłána dlá mężá młodości łwey [*Vulg Ioel* 1/8]. *CzechRozm* 129v.

W charakterystycznych połączeniach: narzekać począć (*jąć*) (27); narzekając bić się i policzkować, iść (*przyjść, wejść*) [*gdzie*] (3), szukać [*kogo*], wyć, zginąć; narzekać upadku wielkiego z malej przyczyny; narzekać dla struchlenia ducha; narzekać z spustoszenia; narzekać przeciwko fałecznemu językowi; narzekać na biskupy (2), na Boga (3), na bogacze nielitościwe, na burzce [= burzyciele], na świecką chciwość, na człowieka nadętego, na doktory, na dyjabła, na fortunę (2), na głowę, na grzech(y) (2), na przekłete języki, na ubogą kaletę, na kłopoty, na swoją własną krew [= własne dzieci], na krześcijany, na lud (*buczny*) (3), na ludzi (*bezpiecznego serca*) (2), na męże swe, na zakamiałe miasta (2), na mistrza, na wszystkie mnichy, na długość modlitwy, na ś. nabożeństwo, na nędze [*czyje*], na niedostatki swoje, na swoją niefortunę, na niegotowość swoją, na nielaskę pańską, na niepogodę, na nieprzyjacioły swoje,

na nierząd (2), na nieswobodę, na swoje (swe) nieszczęście (8), na niewczasy (2), na niewolę, na [czyj] nieżyczliwość, na złą nowinę, na głupie obietnice swoje, na obłudność świata, na skażone a złe obyczaje, na opuszczenie pańskie, na papieża (2), na plebana, na planety, na pobor(y) (2), na odwołane prawa, na prokuraty, na przełożone swoje, na przodki, na (mdłe) przyrodzenie (swoje) (3), na przywary, na swoją pychę, na rodzice swe (2), na sądy pańskie [= boże], na skażenie, na szczęście (przeciwnie) (3), na śmierć (2), na nędzny świat, na trudności, na duchowne ubóstwo, na upadki swoje (3), na urzędy prawne, na złe ustawienie, na występki ludu, na zabawy i trudności świeckie, na złość, na złe zwodniki, na swą żonę niepłodną; narzekać nad nędzami [czyimi], nad umarłym; narzekać przed srogością gniewu pańskiego; narzekać u prawa; narzekać w ciemnicy [= w piekle], w liście swoim [do kogo], w nędzy (2), w marnych a ciemnych omyłkach swoich, w rozpacz, w rozmaitym ściśnieniu, w udręczeniu, w więzieniu; narzekać bardzo, ciężko (2), co żywo, czasem (2), często(kroć) (3), z daleka (4), drżąc, głupie, jawnie (2), jeszcze, marnie, nędznie, niewczas, okrutnie (3), powoli, prosząc wspomóżenia, prożno (6), nie przestając, przykro, rzewno (2), słusznie (2), smutno(-ie) (2), (w)spominając [co] (2), srodze (4), szyroko, z wielkim usiłowaniem, ustawicznie (2), wiecznie, (na)więcej (4), włosy targając; narzekać na ten czas [= wtedy], nigdy, przez kilka lat tysięcy, teraz; sromota narzekać.

Przysłowie: Prożno płakać prożno też narzekać/ Gdy bog raczy musi każdy łękać *BielKom* D4v.

Zwroty: »narakając biedać« (1): Mużyć [czart] narzekayącz biedać Co nadaley zreyeftři mknąć *RejKup* 17.

»narakając głosem; głosem płakać narzekając« [szyk zmienny] (3;1): *RejJóz* G [2 r.]; [*Lukrecyja zabiła się sama*] ociec y wżyscy przyiaciele głosem płakáli narzekaiąc z wielkim vaiłowaniem. *BielKron* 104v, 251v.

»gorzko narzekać« (1): [synowica św. *Abramijusza*] czyłtość fwoię ftraciłá/ rołkolżą cieielną zwyciężoną. Czego wnetże ciężko żałuiąc/ lamá ná fię gorzko narzekála *SkarŻyw* [237].

»[kogo] gromić narzekając« (1): [*Władysław Łokietek*] wziawłzy przed fię słowá fwey żony *Kriřthyny*/ kthora go gromiła narzekaiąc/ nie ná kęse kroleřtwa mnie dano tobie zá małżonkę/ ani ná czwartą część/ ále ná całe *BielKron* 354.

»krzyzcć narzekając [do kogo]« (1): áż práwie łtána przed progim náłzym przygody á vpadki náłze/ toż dopiro wołamy á krzyczymy narzekaiąc do niego [*Pana Boga*]. *RejPos* 244.

»narakając łamiąc sobie ręce, łamać ręce narzekając« [szyk zmienny] (1:1): A ten [złóśnik] będzie narzekał łamiąc łobie ręce/ Widząc iuż przez fwoię złość w iákiey ma być męce. *RejWiz* 122v, 82.

»narakając bez miary« (1): Ná ty słowá [*Mojżesza*] poczęli wżyscy płakác á narzekać bez miary *BielKron* 45v.

»z (wielkim) płaczem, płacząc (wielkim głosem), płaczkliwie (w sercu swoim), płaczący narzekać; płakać narzekając (a. narzekający)« [szyk zmienny] (12:4:4:1;5): *BierEz* B4; drżątż wżiewłfy fwęgo milego fyňa/ narzekaiątż s płaczem k niemu mowiła. *OpecŻyw* 28v; [*Maryja*] Narzekaięcy plakała w nocy ij lzy gorzkie były na obliczu iéy *OpecŻyw* 116, 32, 110v, 111v, 116, 134 (9); *BibRadz Is* 1 arg; [*Luter*] narzekał fpłaczem żałuiąc vpatku žiemie Niemieckiey *BielKron* 201, 107, 315; *HistRzym* 45 [2 r.]; *RejPos* [310]; *HistLan* Dv; *RejZwierc* 204v, 270v; Papieżowie przez listy/ księgi/ y pińania rozmaite/ y przez połfy fwoie/ Greki obfýłáli/ y płaczkliwie nád ich oderwaniem narzekaiąc

wkázowáli: Bráčia mili/ człókiście [*lege*: członkiście] nálze y Krew ze krwie/ y kości z kości nálzych: czemuście fię od nas odłączyli *SkarJedn* 335; *SkarŻyw* 293, 304; *StryjKron* 647; Nużeż teraz bogacze/ płáčćie nárzekáiąc nád nędzami wálzými nádchodzącemi [*plorare ululantes in miseris* *Vulg Iac* 5/1]. *CzechEp* 50; *KochFrag* 24.

»narzekać w rozpaczy« (1): (*did*) Chorý nárzeká wrozpácy. [...] (–) Wierze że niebo/ y ziemia Práwie fyę już przeciw mnie má *RejKup* p2.

»serdecznie narzekać« (1): Mátká iego żáłośnie oknem pátrząc plákáła/ Przecz fie długo nie wrocił ferdecznie nárzekáła *LubPs* hhv.

»narzekać (sam(że)) na się« [*szyk zmienny*] (11): *BierEz* K3, Rv; *RejWiz* 170v; *LeovPrzep* H4; *RejPos* 309v; *RejZwierc* [28³]v; Przetoż dla Bogá weyrzimy w to iákoby to opátrzone być mogło [!] żebyfmy pothym ná fię nie nárzekali *MycPrz* II C2v, I [A3], II A3v; *SkarŻyw* [237], 508.

»narzekać żáłośnemi (a. tymi) słowy« (2): Vpadzy ná koláná á podniozły głowy/ Począł łobyę nárzekáć żáłośnemi łowy. *RejWiz* 107v; *HistLan* E3v.

»narzekać sobie« [*szyk zmienny*] (2): A widzys nie boże chory Czarta they łprofney potwory. Iako thu náreka [!] łobie A bardzo wápythy [!] o thobie *RejKup* n8v; *RejWiz* 107v.

»narzekać szemrząc« (1): Potem wniedołtatku wody przed fie nárzekáli łfemrząc o bogu łwoiem *RejPs* 158.

»teskliwie narzekać« (1): chory niebędzie mógł iedno lekárftwo/ przy tym ná lékárzá/ co mu tę radę dał tefkliwie nárzekáć. *Oczko* 12.

»uskarzać się narzekając« (1): Y Trefiło fie pothym że lud [*izraelski*] nie łfufznie fie włkárzał nárzekáiąc [*Et fuit populus ut conquerentes iniuste*] *BibRadz Num* 11/1.

»narzekać wołając, narzekając wołać« = *clamare flentem et lugentem* *Vulg* [*szyk zmienny*] (2:2): Słuchayże iáko nędzniczek ták wdęcżony nárzeka wołáiąc ku Pánu łwemu *RejPos* 309, 16v, 244; *WujNT Apoc* 18/19.

»wzdychać narzekając, wzdychając narzekać« [*szyk zmienny*] (2:1): Wzdychał [*uwięziony Ezop*] ciężko nárzekáiąc/ Swe niełzcześnie przeklináiąc *BierEz* G4, H4v; Ktorzy mię dawno czekáią Y wzdycháiąc nárzekáią. Mnimam że mię przywitáią Y wefoło záspiewáią. *MWilkHist* E2v.

»żałobliwie (a. żáłośnie), żálobliwym sercem, żáłością, w żáłościach narzekać« [*szyk zmienny*] (6:1:1:1): [*żona po śmierci męża*] Żálobliwie nárzekáła/ Zá nim się w grob wrzucić chciáła. *BierEz* O2v; A tako żálobliwy^m fercem nárzekáiątz/ [*Maryja*] wielékrotz przed onym dome^m [*Annasza*] łtoiątz omdléwala *OpecŻyw* 111; *RejJóz* B5v; *RejKup* ee5; Iuż też łą zgotowane tákíe mieyfcá ná nie/ Tám gdzye iuż będą wiecznie w żáłościach nárzekáć *RejWiz* 178; *RejZwierc* 46; Luter ná rzekał [!] żáłołcią. *BielKron* 201 *marg*; *RejPos* 309; Próznom ia łzy wyléwála/ Y żáłośnie nárzekáła *KochPieś* 67.

Szeregi: »fukać abo narzekać« (1): Ale nie iedno ci ktorzy fukáią/ ábo nárzekáią wielkimi łą w miłości proftaki *Górndworz* Cc7v.

»gryźć się i narzekać« (1): [*synowica św. Abramijusza*] włpomnieć ná łwoy zły żywot y gryść fię w łumnieniu/ y nárzekáć muśiáła/ mowiąc ná łercu: Niełtety iáko mnie teraz ziemiá niepożrze. *SkarŻyw* [237].

»krzyczeć, (a) narzekać« = *clamare, ululare Vulg* (2): *Leop Is* 65/14; iáko tám krolowie á kfiążetá krzyczeć á nárzekáć będą/ iż iuż áni złoto/ áni żadne bogáctwá/ áni thu áni tám nas nie wykupi *RejPos* 7v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»narzekać, (i) lamentować« [szyk 1:1] (2): *RejZwierc* 152; [*Jezus rzecz:*] Niewiáfto czemu to płáczelz? Czego v tego grobu chcelz? Kogo łzukafz nárzekáiąc? Y ták bárzo lámentuiąc. *MWilkHist* H3v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»łamać ręce, narzekać« (1): Wiercąc fie niebożátká/ á ftráfzliwie łtoią [*potępieni*]/ [...] Łamiąc ręce żáłoŃnie/ łmutno nárzekáiąc/ Nędzny fwiát y złe fpráwy iego wfpomináiąc. *RejWiz* 167v.

»łkać (a. łykać) i narzekać« [szyk 2:1] (3): *OpecŻyw* 110v; przepáłfćiefie włofienmi/ łkayćie/ y nárzekayćie [*plangite ululate*]: bo fie nieodwrocił gniew pirzchliwóści Páńłkiey od nas. *Leop Ier* 4/8; *SkarŻyw* 304.

»opłakiwać (a. opłakawać) i narzekać« [szyk 1:1] (2): *RejZwierc* 204v; A łzłá zá nim [*Jezusem*] wielká moc ludu/ y niewiáft/ ktore go opłákiwáły/ y łmutnie nád nim nárzekáły [*plangebant et lamentabatur eum. Vulg Luc* 23/27]. *LatHar* 724.

»płakać, (a, i) (rzewno) narzekać« = *lugere et flere, plorare et flere Vulg* [szyk 25:6] (31): *BierEz* G4v; A gdy melánkolia też kogo przeládzi/ Iuż płácze/ iuż nárzeka/ iuż mu włzytko wádzi. *RejWiz* 117v; Thedy żoná ielá wneth przed Sámfónem płákáć/ y nárzekáłá [*fundebat... lacrimas et querebatur*] nań/ mowiąc/ Nienawidziłz thy y nie miłuiiesz mię *Leop Iudic* 14/16, *Ier* 9 arg; *BielKron* 45v, 104v, 251v; *RejAp* BB4v, 151 [2 r.], 152v; *GórnDworz* T2v; *RejPos* 125v, 194, 309v, Oo04v; *RejZwierc* 195; *SkarŻyw* 121, 224, 390; Pożrzy iáko v práwá/ płáczá/ nárzekáią/ Nigdy prędkiey odpráwy vbodzy nie máią. *BielRozm* 7; *KołakCath* B3; *WujNT Luc* 6/25, 8/52, *Ioann* 16/20, *Apoc* 18/9, 11 (8); Niewierni ktorzy vkrzyżowánego bluźnili/ płákáć y nárzekáć będą/ iż nie vwierzyli Ewángeliey *SkarKaz* 5b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»narzekać i prosić« (1): Ze Vkrólewny Iey Mi Luterskie kazanie y Saskie Ceremonie bywaią tak naszę Xięzą boli Zena Katedrach oto narzekaia y Krola priuatim proszą aby to scandalum z Zamku wyparte beło *ActReg* 169.

»narzekać, trzeszczeć« (1): Ach což tákich Pokrzywek y Grzywaczów durnych: Ktorzy cudzołózników y Czuryłow iurnych Bękárty podrzucone grzeią/ karmią/ piefzczą: A ná łwoię włáfná krew nárzekáią/ trzeszczą. *KlonWor* 61.

»uciążać a narzekać« (1): A oni mędrkowie á náuczeni w zakonie pośmiewali fie s thego/ [...] Thámże potym Ewányeliłtá łwięthy piłze/ iáko Pan ná nie łobie vciążáć á nárzekáć raczył *RejPos* [308].

»narzekać, (abo) się uskarżać« (2): Wielkie niektorzi mężowie zwykli żonam łwem czynić przykrości: ktore o nie namniey nárzekáć ábo się vłkárżáć nieśmieią [*minime queri audent*]/ boiác się więłfzych trudności. *ModrzBaz* 32v; *Calep* 243b.

»wołać, (a, albo, i) narzekać« [szyk 7:1] (8): *KrowObr* C2v; *BibRadz* I 408d marg; Nie czyńcie krzywdy vbogim wdowam/ łsirotom/ ták w kupiectwie iáko w łádyzech/ bo ich głófy vłfyzę iefli będą wołáć áłbo nárzekáć [*audiam clamorem eorum Vulg Ex* 22/22 [23]] *BielKron* 44; iedno iuż

wiecznie musisz wołać a narzekać w onym nędznym a mizernym vdręczeniu swoim. *RejPos* 163v, 309 v; *RejZwierc* 189v; *KochPs* 113; *CzechEp* 410 [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»wyc a narzekac« (1): [*Pan Bóg szatana*] prawie zemdlil/ a zniszczył moznosc iego: iz iedno z daleka gdzieś wyie a narzeka *RejPos* 122v.

»narzekac, (a) wylewac lzy (a. krwawe lzy lac)« (2): *RejPos* [310]; Niechay kto chce narzeka, niech krwawe lzy leie, Niech lzkody swey zaluie, od frafunku mdleie *KlonWor* **2v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»narzekac i zlorzeczyc« (1): Niewiem dla czego byscie/ nań [*o Zyguncie Auguscie*] narzekac/ y iemu zlorzeczcic/ za takie vczynnosci/ y dobrodziefstwa/ tey Coronie vczynione mieli *BialKaz* Lv.

Personifikacje (12): *BielKron* 434v; Tam zawzdy Prawo milczy gdzie brzakia miecze/ [...] O tym wie Niemen dobrze/ y czesto narzeka *Prot* B4; *KochPs* 151; Przetoż Labecie Strymonu byftrego Y wychowanicy zlotopiaczftego Hebru/ [...] Iuz narzekaycie /[...] Polegl iuz polegl Slowienki *Orpheus* Y tez *Mufaeus*. *KlonZal* A4v, B3v; Obacz me ferce [...] Co iak ptak szrod galazek Narzeka vtrapiony/ Gdy towarzyza vtraci trokliwy *GrabowSet* N2.

narzekac po kim (1): A po Tereneyusie Nie tak Kartago narzeka. Iako my po tobie Kwilemy na twym grobie. *KlonZal* C.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikiem: slowy (1)] (2): *BielSat* G4; A Polka iela slowy narzekac rzewnemi: Niebo/ y plodna ziemio badz zemna zalofna/ Iz iest taka slepota w moich synach lprofna. *BielSen* 18.

W połączeniu szeregowym (1): A czesto [księza] dufie flychaią Czo narzekaią/ ftekaią/ A wfpomozenia zadaią. *RejKup* g7v.

W charakterystycznych połączeniach: narzekac czesto, smutniej.

Zwrot: »narzekajac mowic« (1): Rzecz polpolita narzekaiac mowi. *RejRozpr* K2.

Szereg: »plakac a narzekac« (1): Placz a narzekay nędzna ziemio/ gdyz na tobie nie inszego nie masz iedno gniew a przekletwo/ lotrostwo/ zlodzieyftwo *RejZwierc* 191v.

Przen: O ptakach: spiewac, swiergotac (1) : Tu zawzdy chlodne wiatry z pola zawiwaią/ Tu Słowicy/ tu lzpacy wdzięcznie narzekaią *KochFr* 43.

2. Prosić (2) :

narzekac o co do kogo (1): Dawid gdy byl lfukan od Saula wdomu swem narzeka o obrone do paná swego *RejPs* 86.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A gardian sziedzac mdleie. Drza mu r[e]cze twars blednieie Mnify widza iz truchleie. [...] Tu na franczyfca wolaią By mu pomogl narzekaią. *RejKup* c8.

3. Nazywac [czemu; z przytoczeniem] (1) :

Szereg: »narzekac albo zwac« (1): Gdiz prziciagnal do yednego miefcza ktoremv miefczv narzekayą albo zową *Delicvl LibLeg* 11/84.

Synonimy: 1. biedac, lamentowac, plakac, rozpaczac, skarzyc się, utyskiwac, utyskowac, zalic się; 2. prosić; 3. mianowac, nazywac, zwac.

Formacje współrdzenne cf RZEC.

Cf NARZEKAJĄCY, NARZEKANIE

